

ПЛАН ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И ЗАКРИЛА НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА НАСИЛИЕ ИЛИ В РИСК ОТ НАСИЛИЕ

учебна 2024- 2025 год.

На 15.03.2010 г. бе подписано Споразумение за сътрудничество и кординиране на териториалните структури на органите за закрила при случаите на деца жертви или в риск от насилие.

Целта на Споразумението е да се реагира бързо и ефективно срещу физическо, психическо, сексуално насилие над дете или пренебрегване в семейството, или ако е в риск-останало без родители или без тяхната грижа, жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или друго нехуманно и унизителното отношение в семейството, отпаднало от училище, с увреждания или трудно лечими заболявания.

Националният план за превенция на насилието над деца е в съответствие и с дейностите, които предвиждат постигане на по-висока ефективност на работата по сигнали за насилие над деца, въвеждането на процедури и принципи за работа между партньорите от различните институции при работата по случай, както въвеждането на стандартизирани методи за събиране на информация.

МЕХАНИЗЪМ ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ И НАСИЛИЕ

I. Дефиниция за насилие.

В България в официална употреба е дефиницията на понятието „насилие“, дадена в параграф 1, т. 1-5 от допълнителните разпоредби на Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето. Две от определенията имат пряка връзка с насилието от деца върху деца, което е обектна настоящия механизъм.

Насилието между деца в училище обхваща широк спектър от прояви. То е явление със сериозни размери и оставя дълготрайни последици върху психичното здраве и поведението както на децата, които търпят насилие, така и на онези, които го извършват. Последиците от насилието в училище са особено тежки и продължителни и силно привличат общественото внимание. Българската дума, която отговаря най-точно на явлението е „тормоз“ (“bullying”).

Какво е насилие: „Насилие“ над дете е всеки акт на физическо, психическо или сексуално насилие, пренебрегване, търговска или друга експлоатация, водеща до действителна или вероятна вреда върху здравето, живота, развитието или достойнството на детето, което може да се осъществява в семейна, училищна и социална среда.

1. Физическо насилие е „причиняване на телесна повреда, включително причиняване на болка или страдание, без разстройство на здравето”.

2. Психическо насилие „са всички действия, които могат да имат вредно въздействие върху психичното здраве и развитие на детето, като подценяване, подигравателно отношение, заплахата, дискриминация, отхвърляне или други форми на отрицателно отношение, както и неспособността на родителя, настойника, попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури подходяща подкрепяща среда”.

3. Сексуално насилие и злоупотреба над дете според определението на СЗО е „участието на дете в сексуални действия, които той или тя не разбира напълно и за които не е в състояние да даде информирано съгласие, или за които детето не е подготвено от гледна точка на развитието си и не може да даде съгласие, или които са в нарушение на законите или социалните табу на обществото”.

4. „Пренебрегване” е неуспехът на родителя, настойника и попечителя или на лицето, което полага грижи за детето, да осигури развитието на детето в една от следните области: здраве, образование, емоционално развитие, изхранване, осигуряване на дом и безопасност, когато е в състояние да го направи. Насилието може да бъде от възрастен към дете, между деца и от дете към възрастен.

I. Дефиниция за тормоз

1. Злонамерена проява, която има за цел да нарани или унижи дете;
2. Извършва се от позиция на силата, като едната страна използва доминиращата си позиция, за да нарани другата физически или психически, да я унизи или изолира от социалния живот;
3. Повтаря се многократно във времето, а не е еднократен и изолиран акт на агресия.

Тормозът обхваща много широк спектър от поведения: преки нападения (удряне, заплаха или принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, откраждане или повреждане на лични вещи) или непреки (например разпространяване на слухове или насърчаване на другите да отхвърлят или изключат някого от приятелската среда). Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат разделени на следните основни групи:

Физически тормоз – например, блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

Вербален тормоз – словесни изрази, които имат за цел унижат и оскърбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Включва подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди;

Психически тормоз – например, подмятане, подиграване, закачане, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на имущество, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене;

Социален тормоз – например, избягване, игнориране, изключване от дейността, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски отношения с децата, обект на тормоз, изолиране;

Сексуален тормоз – представлява всяка форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накърняване на достойнството на лицето, и по-специално създаване на смущаваща, враждебна, деградираща (принизяваща), унизителна или обидна обстановка. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, коментари за външността на някой и подигравки със сексуално значение, неподходящо докосване, бележки и надписи със сексуално съдържание и т.н. до по-екстремни форми на нападане и насилие.

Кибернасилие или Кибертормоз – насилие и тормоз, които се осъществяват в дигитална среда чрез дигитални устройства. Тук спадат:

- разпространяването на обидни, заплашителни и подигравателни текстови съобщения по мобилен телефон, електронните средства за комуникация или в социалните мрежи;
- разпространяване на материали, които уронват достойнството на детето или го унижават;
- снимането на детето с мобилен телефон и свободното разпространяване на снимки или видеозапис в интернет или по други канали без негово съгласие;
- кражба на самоличност;

- разпространение на слухове в социалните мрежи др.

Ниво на тормоз	Отговор на училището
<p style="text-align: center;">ПЪРВО НИВО</p> <p>Ниско нарушаване на правилата /ситуациите от първо ниво не се регистрират в Дневника за тормоз/</p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физически тормоз са например: леко удряне, бутане, щипане, драскане, дърпане на коса, хапане, подритване, замърсяване или разрушаване на нечия собственост. • Форми на вербален тормоз са например: подмятания, подигравки, унижение, заплахи, обиди, нецензурни/неприлични коментари; • Форми на психически тормоз са например: омаловажаване, клюкарене, обиждане, осмиване, засрамване, подвикване, ругане, клеветене, измисляне на прякори. • Форми на социален тормоз са например: подмятане на коментари, подиграване, изключване от групови или съвместни дейности, фаворитизация/предпочитания, базирани на различие, разпространяване на слухове. • Форми на сексуален тормоз са например: показване на неприлични жестове и действия, вербален тормоз със сексуално съдържание, разпространение на истории и изображения със сексуален подтекст. • Форми на кибертормоз са например: обидни обаждания и изпращане на обидни съобщения (SMS, MMS, съобщения в социалните мрежи, др.) 	<ul style="list-style-type: none"> • На първо ниво, по правило, действията се предприемат автономно от класен ръководител или учител заедно с родител, като се предприема педагогическа работа – индивидуално, за група ученици или за целия клас. • При наличие на щети от материален характер – те се възстановяват. • По изключение, ако насилственото поведение се повтаря, педагогическата работа не дава резултат, последствията са посериозни, ако се касае за насилие от страна на група към индивид или ако едно и също дете или ученик бива тормозено нееднократно в ситуации, класифицирани като първо ниво, то тогава следва се да предприемат действия, предписани за ситуации от нива две или три. <p>Последователност на процедурите за интервенция:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информиране за случилото се от всички участници. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3) Уведомяване на родител. 4) Консултации - предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5) Мерки и действия от страна на класен ръководител - намиране на решение, което удовлетворява страните и служи за пример на наблюдателите. 6) Мониторинг на предприетите мерки и действия. писани за ситуации от нива две или три
<p style="text-align: center;">ВТОРО НИВО</p>	<ul style="list-style-type: none"> • На второ ниво, по правило, действията се предприемат от класен ръководител заедно с психолог или педагогически

<p>Повтаряне на едни и същи нарушения на правилата или с по-сериозни последици</p> <p><i>/регистрират се в Дневника за тормоз и насилие; възстановяване на щети при наличие на такива./</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физически тормоз са например: шамаросване, удряне, стъпкване или късане на дрехи, ритане, обграждане, плюене, отнемане и разрушаване на нечия собственост, дърпане на нечий стол изпод него, дърпане за уши или коса. • Форми на вербален тормоз са например: подигравки, отправени пред целия клас или група, публично унижение, обиди; • Форми на психически тормоз са например: изнудване, заплашване, несправедливо наказание, забрана за общуване, отхвърляне и манипулация. • Форми на социален тормоз са например: интригантстване, разпространяване на слухове, публично отхвърляне и игнориране, неприемане, манипулиране и използване. • Форми на сексуален тормоз са например: сексуално докосване, показване на порнографски материали, показване на интимни части на тялото и сваляне на дрехи, подтикване или принуждаване към сексуални действия, заснемане в сексуални пози. • Форми на кибертормоз са например: непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видео, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение. 	<p>съветник, представител на координационния съвет и директор и задължително участие на родител.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ако присъствието на родител не е в найдобър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да се обърне към отделите за закрила на детето. • Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по случай. Последователност на процедурите за интервенция: <ol style="list-style-type: none"> 1) Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз. 2) Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участници. 3) Уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията при ситуации с по-сериозни последици по преценка на класния ръководител заедно с ссихолога/педагогическия съветник или директора; Уведомяването е задължително и незабавно, когато се отнася до случаи на сексуален тормоз, проявяващи се в подтикване или принуждаване към сексуални действия. 4) Уведомяване на родител. 5) Консултации. 6) Мерки и действия - работа на координационния съвет: анализ на ситуациите от регистъра и предприемане на индивидуална работа по случай с ученик в риск от тормоз и разписване на индивидуална програма. 7) Мониторинг на предприетите мерки и действияодител.
<p>ТРЕТО НИВО</p> <p>Злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето, телесния интегритет, за който и да е от участниците в ситуацията.</p> <p><i>/описват в Дневника за случаи на тормоз и насилие, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Уведомяването на ОЗД и/или органите на полицията става незабавно от служителя на училището, идентифицирал тормоза. • Действията на ниво училище се предприемат от директор заедно с координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и

<p><i>потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона. Ако друга организация или услуга е въввлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги и хармонизира дейностите/.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Форми на физически тормоз са например: сбиване, задушаване, събаряне, причиняване на изгаряния и други наранявания, намушкване с остър предмет, провесване от прозорец или високо място, лишаване от храна, излагане на ниски или високи температури и заплашване с оръжие. • Форми на вербален тормоз са например: закани, заплахи, обиди, клетви, които накарват сериозно достойнството, публично унижение и др.; • Форми на психически тормоз са например: сплашване, изнудване със сериозни заплахи насилствено отнемане на пари и вещи, ограничаване на движението, склоняване за употреба на наркотични и други психотични вещества, включване в деструктивни групи и организации. • Форми на социален тормоз са например: заплахи, изолация, групово измъчване на индивид или група и организиране на затворени групи (банди), последиците от които нараняват други. • Форми на сексуален тормоз са например: съблазняване от друго дете или възрастен, злоупотреба с власт при подстрекаване, изнудване, склоняване и/или принуждаване към сексуални действия, блудство, изнасилване, кръвосмешение. • Форми на кибертормоз са например: повторно действие на непоискано заснемане и разпространяване на снимки и видеозаписи, злоупотреба с блогове, форуми, социални мрежи, заснемане без разрешение, заснемане на сцени на насилие, разпространение на записи и снимки на детска порнография. 	<p>услуги (центрове за социална работа, здравни центрове, отдел закрила на детето, полиция и др.). Ако присъствието на родител не е в най-добър интерес на детето, например би го наранил, застрашил безопасността му или би нарушил училищната процедура, директорът следва да информира центъра за социална работа, отделите за закрила на детето и/или полицията.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Отговорът на училището може да включва насочване към местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и полицията, ОЗД и община по силата на координационния механизъм; съставяне на Протокол за тормоз и възстановяване на щетата; • Включване на учениците в допълнителни програми, насочване към услуги в общността. Последователност на процедурите за интервенция: <ol style="list-style-type: none"> 1. Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз и незабавно уведомяване на ОЗД и/или органите на полицията. 2. Прекратяване на ситуацията и успокояване/интервенция към всички участниците. 3. Уведомяване на родител. 4. Консултации- предприемане на индивидуални разговори с участниците. 5. Мерки и действия от страна на координационния съвет, интензивна работа по случай, информиране и насочване към други служби и/или услуги от страна на директора. 6. Мониторинг на предприетите мерки и действия.
--	---

IV. Училищна процедура за откриване и работа по случай:

При предприемане на индивидуална работа по случай с ученик на базата на направения анализ, координирането на работата се осъществява от училищния психолог, социалния работник и класния ръководител. Информацията за вписаните в Дневника със случаи на училищен тормоз съхранява се в учителската стая.

V. Протокол за тормоз и насилие /Приложение 1/.

Случаите на тормоз и насилие се регистрират в Дневник за случаи на тормоз и насилие, който се съхраняват в учителската стая.

Училищен координационен съвет

Председател: Маргарита Стефанова, на длъжност зам. директор УД и

Членове: 1. Росица Пасева - на длъжност училищен психолог.

2. Виолета Йовчева - на длъжност старши учител в ПЕ.

3. Миглена Николова - на длъжност старши учител в НЕ.

4. Тодорка Атанасова - на длъжност социален работник.

VI. Училищна програма за противодействие на агресията чрез развитие на личните и социалните умения на децата

Агресия е всяка форма на поведение, насочено към целта да се навреди или да се нарани друго живо същество, което е мотивирано да избегне такова отношение. Световните изследователи на агресивното поведение са определили и кои механизми пречат за изпълнението на агресивни действия. Това са:

- ✓ Безпокойство или условен страх от наказание.
- ✓ Придобити ценности и нагласи.
- ✓ Емпатия или идентификация с потенциалната жертва.
- ✓ Практически сметки.

Тези четири типа задръжки пред изпълнение на агресия са в основата на разработената училищна програма.

При нейното разработване са спазвани принципите, за програми базирани в училище:

- ✓ Програмата да достига до децата, да е достъпна за тях през критичните години на основния училищен курс.
- ✓ Програмата трябва да продължава при преминаването от един клас в друг.
- ✓ Програмата да използва добре изпитани и стандартизирани интервенции с подобни учебни планове и ученически материали. Програмата да обучава в умения чрез интерактивни методи (ролеви игри, дискусии, групов обратна връзка и др.).
- ✓ Програмата трябва да учи на социална компетентност (комуникация, самоефективност, самоутвърждаване).
- ✓ Програмата трябва да акцентира върху тренинги за придобиване на умения.

I. Цели на програмата.

- ✓ Сnižаване на антисоциалните прояви в поведението.
- ✓ По-малко лошо поведение в училище.
- ✓ Подобряване на учебните умения, по-голяма ангажираност в училище.

- ✓ Намаляване на нивата на отчуждение, по-добро социално свързване.
- ✓ Развиване на чувство за собствена стойност и ценност.
- ✓ Обучаване в общи личностни и социални умения.

II. Задачи на програмата.

- ✓ Развиване на широки социални умения и решителност.
- ✓ Развиване на умения за справяне със стреса.
- ✓ Развиване на умения за решаване на конфликти.
- ✓ Изучаване на процеса на вземане на рационални решения.
- ✓ Изучаване на умения за разпознаване и устояване на влияние от връсници.

III. Направления на дейностите и форми на работа.

1. Работа на класните ръководители и преподавателите.

Прицелна група	Компоненти	Цели и задачи	Форми на изпълнение
Ученици	Информация Учил.материал Учил.програми Учил.среда	1.Развиване на ценностите. 2.Знание и Почитане на универсалните ценности. 3.Създаване на собствено виждане у детето за добро и лошо. 4.Моделиране на здравословно поведение. 5.Усвояване на общи умения. 6.Подпомагане на личното запознанство с деца от различни общности, с деца в неравностойно положение, с деца от институциите.	<ul style="list-style-type: none"> ▪Лекции ▪Дискусии ▪Групово коментиране ▪Ролеви игри ▪Групови срещи ▪Общи дейности ▪Учебни часове(ЧК)
Родители	Информация	1.По-голяма ангажираност на родителите в училищния живот. 2.Работа с родителите членове на обществения съвет. 3.Тренинг-сесии	<ul style="list-style-type: none"> ▪Дискусии ▪Групови срещи ▪Паралелкови родит. срещи

		“Как да помогнете на Вашето дете да успее в училище?”	
--	--	---	--

VII. План за противодействие на тормоза и насилието през учебната 2024- 2025 година

1. ДЕЙНОСТИ НА НИВО КЛАС

Прицелна група	Дейности	Срок	Отговорници
Ученици от 1.- 4. кл.	„Кой съм аз? Нека се запознаем.“ – групов работа в първи клас	септември	Кл. ръководители 1. клас
	Изготвяне на правила за взаимоотношенията в класа. „ Моите нови правила в клас“	септември	Кл. ръководители 1.- 4 клас
	Провеждане на дискусии в часа на класа по теми, свързани с насилието и агресията, приятелствата, взаимоотношенията по между си.	през уч. година	Кл.ръководители 1- 4.клас
Ученици от 1-7 кл.	„ Да бъдем добри“ – месецът на доброто	ноември	Кл. ръководители 1. - 7.клас
	Провеждане на конкурс за рисунка, есе, проект, приказка на тема „Училището през моите очи”	декември – януари 2025 г.	Кл. ръководители 1. - 7.клас
Ученици от 1-7 кл.	Отбелязване Деня на розовата фланелка – ден против тормоза в училище със следните дейности: ✓ изработване на постери "Различни, но заедно"; ✓ надписване на балони с послания за превенция на агресията и насилието в училище, в семейството, обществото и пускането им в този ден.	февруари	Кл. ръководители 1.- 7.клас
	Изготвяне на презентации/ беседи за опасностите от насилие в интернет, пространството и представянето им в час на класа.	февруари	Кл. ръководители 5.- 7.клас

	Провеждане на дискусии в часа на класа с примерни теми: "Приемане на различните" „Аз и околните” "Да разпознавам моите и на околните емоциите и чувствата"	През уч.година	Кл. ръководители 5.- 7.клас

2. ДЕЙНОСТИ НА НИВО УЧИЛИЩЕ

Прицелна група	Дейности	Срок	Отговорници
педагогически и непедагогически персонал	Запознаване на педагогическия и непедагогически персонал с формите на насилие, с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище и с Алгоритъма за прилагането му	септември	Координационен съвет
Ученици 5-7 клас, педагогически и непедагогически персонал	Проучване с „Въпросник за тормоз в училище“ – електронен формат		В.Казакова, Ф.Смайл, В.Йовчева Р. Пасева
	Анализ и обобщаване на резултатите от изследването на координационния съвет	През уч.година	В.Йовчева
	Запознаване на ученици с формите на насилие и с Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище	ноември	Кл. ръководители 5.-7.клас Р. Пасева Т. Атанасова
	Международен ден на толерантността - изработване на плакати, табла, постери	ноември	Кл. ръководители 1. - 7.клас
	Световен ден за борба с насилието над деца - 19 ноември	ноември	Кл. ръководители 1. - 7.клас

Родители	Запознаване на родителите от ОС с обобщените резултати от проучването с „Въпросник за тормоз в училище“ и предприетите мерки за противодействие	През уч.година	Р.Пасева
Училище	Изготвяне на годишен отчетен доклад на координационния съвет до директора на училището	юли 2025 г.	В.Йовчева
	Представяне на резултатите от проучванията на годишния педагогически съвет	юли 2025 г.	В.Йовчева